

149010

AL CIURA

1915. 21. 17/8. 636

116

(89)

ÎN RĂSBOIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj



Blaș 1915

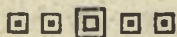
Tipografia Seminarului teologic greco-catolic.

AL. CIURA

ÎN RĂSBOIU

— SCHIȚE. —

BCU Cluj / Central University Library Cluj



Blaj 1915

Tipografia Seminarului teologic greco-catolic.

Nihil obstat.

Dr. Isidor Marcu
revizor.

149010

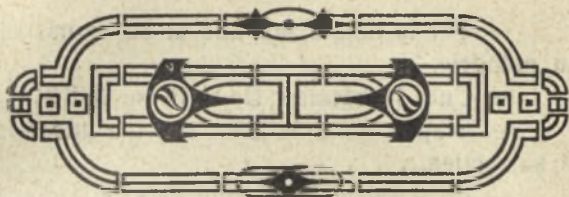


BCU Cluj / Central University Library Cluj



SUB DRAPEL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



SUB DRAPEL.

— Facta loquuntur —

În ziua a doua a mobilizării, am plecat și noi, un grup de profesori și preoți, să ne îndeplinim datoria pentru țară.

Trenul ^{Cherșentse} ^{Udomy} ^{locomotive} ^{uriaeșe}, cu un șir infinit de vagoane. Sosiau flăcăii dinspre Sibiiu, de pe Târnave, cu cântece și frunză verde, cu răcnete și chiuituri.

Unde eră să mai încapem și noi?

Ne-am năpustit asupra vagoanelor, și cum lumea ne împingeă dela spate, ne-am pomenit, după o încăierare formală, într'un vagon de clasa I. Eram abia trei, din zece câți plecașerăm împreună și ne pomenim într'un despărțământ, cu vre-o cinci țărani, dintre cari unul părea binișor înaintat în vârstă.

— Și domnul părinte merge la bătaie? întrebă acesta, luându-și pălăria din cap și scoțându-și luleaua din gură.

— Și, bădicule, dar d-ta unde mergi?

— Tot la bătaie mă duc și eu, spuse el, cu mândrie.

— Cum la bătaie? De câți ani îi fi?

— D'apoi acum la Sânzienne am *tunat* în al șaizecilea...

— În al șaizecilea? Apoi d-ta nu trebuie să mai mergi nicăiri.

Bătrânul avu o clipă de îndoială:

— Acum tot mă duc... A spus și părintele, că nu trebuie să merg nicăiri, dar eu am cetit porunca, ce s'a pus la primărie. Și acolo spune împăratu, că toți trebuie să *rucălească*, toți cari au slujit la cătănie... Și eu am slujit, domnule părinte, în Bosnia, când a fost resmirița de acolo... Cetim și noi gazete — și pricina tot de acolo vine, de când au omorît tâlharii ăia pe Ferdinandu nost, care venia în locu' împăratului.

Bătrânul își luă iar luleau între dinți, și ferind, ca din întâmplare, desagii de pe umăr, ne lăsă, să întrezărim decorația, ce-i sclipea pe cămașă...

Ce mai puteam să-i spunem? Nu-i puteam spulberă iluzia de a-și împlini și acum datoria până în sfârșit, ales că-l vedeam așa de mândru în convingerea, că împăratu avea lipsă și de brațele lui. Singur catifeaua canapelelor din clasa întâiu îl cam stânjenea puțin, în mișcările lui atât de sigure.

Uruitul trenului și pufniturile locomotivelor se pierd în cântecele flăcăilor, în vălmă-

șala miilor de oameni, ce se îmbulzesc la toate gările, pentru a plecă sub drapel, sau pentru a întovărăși pe cei ce pleacă pe câmpul de onoare, fără să știe dacă se vor mai înapoiă vr'odată.

*

Când ne-am dat jos la Aiud, — numai atunci am văzut, ce de lume a fost încărcată în vagoane.

Se coborau oamenii din vagoanele de marfă, de pe vârful cupeelor, de pretutîndeni.

Plecăm prin un praf nemai pomenit să ne anunțăm la comanda preoților militari din strada Szentkirályi. Pe drum ne întîlnim cu o mulțime de alți preoți, cari mergeau și ei într'acolo.

Un căpitan ne primește foarte afabil, trece în revistă cărțicelele și ne spune, să ne înapoiem liniștiți. In caz de lipsă, vom primi chemarea. „De altcum — adaugă el — s'au anunțat atâția preoți români, încât abiă cred să mai avem lipsă“.

După amiazi facem o plimbare prin oraș, să luăm apoi proximal tren militar pentru napoiere.

Ne oprim în fața cazărmii honvezilor. Colina de sub alee geme de mii de oameni, în straie albe. Așteptau trântiți pe iarba verde, la adăpostul umbrei din aleie, să li-se deă

comanda, unde să meargă, ca să primească uniforma și armura nouă-nouță.

Gornistul sună alarma.

Miile de oameni se ridică repede, ca împinși de un resort și o pornesc în goană spre poarta cazarmii. Aici li-se dă ordinul de zi, pe care nu-l putem auzi în aglomerație. Probabil li-s'a ordonat, să se prezinte în ziua următoare, căci nu mai răsbiau să-i împărțiască, atâți veniseră de mulți din toate părțile.

Oamenii se împrăștie care încătrău. Cei mai mulți se opresc tot în preajma aleii; își desfac legăturile cu merinde și încep să mănânce, cu privirea ațintită în gol.

Orașul fierbe într'o înghesuială nemai pomenită. Grupurile de soldați și civili trec într'un amestec caleidoscopic, sub razele dogoritoare ale soarelui, sub pulbera cenușie a colbului.

Când am văzut miile de oameni, ridicându-se, deodată, la țipetul goarnei, am avut senzația, că ei se năpustesc în goana nebună a atacului... Un suflu de uragan trece peste capetele lor, agitându-le, cum agită vântul lanul de grâu — și-i vedeam apoi dispărând, cu mutrele încruntate, cu dinții strânși, în ploaia de grindină a gloanțelor dușmane, în vâlul de fum negru și necăcios, ce-i învăluie, ca un giulgiu cernit...

Două trenuri militare trec, la restimpuri de 10 minute, în jos. Auzi de departe cântecele și răcnetele și vezi apoi geamurile împodobite cu flori și rami de salcâm. Oamenii le oferă la gări apă și poame, pâne și țigarete. Din publicul ce așteaptă se desprind zeci și zeci de glasuri cunoscute: „Noroc, măi vere, d'apoi și tu mergi?“ „Și eu, da. Ia' ne ducem până aci la Trebinje... Cunoaștem drumu' că l'am mai bătut. Apoi colea către culesul viilor venim înapoi... S'auzim de bine!“

„Noroc!“

Nevestele plâng, cu sorțul la ochi și bărbații le liniștesc cu năcaz: „Acu ce vă mai bocți, că doar nu mergem la spânzurătoare. Or mai fostei și alți în bătaie și s'or întors. Ce-o vrea Dumnezeu!“

Intr'un ungher plânge părăsită o babă gârbovită.

— Ce-i, babo, după cine plângi dta, că n'ai pe nimeni?

— N'am, maică, n'am, dar plâng pentru toți, căci toți sunt oameni...

Aclamări și urale isbucnesc de pretutindenii.

Două vagoane sunt centrul aglomerației, ce ne strivește ca într'un teasc. Intr'unul sunt Nemți, ce vin din Balcani, plecând spre Germania, să-și facă datoria, sub drapel. Ei cântă cu însuflețire „Paza Rinului“ și lumea îi aclamă, cu capetele descoperite.

În celalalt sunt surori de caritate, cu bonete negre, cu „crucea roșie“ la brațul stâng. O ploaie de flori se asvârle înspre geamurile lor, și ele răspund mișcate, gesticulând, fluturându-și batista.

Nu mai erà chip să așteptăm, dacă nu doream să petrecem noaptea în sala de așteptare a gării.

Ne înghesuim în proximal tren, într'un vagon de marfă.

Erà o gălăgie asurzitoare. Cântece românești și ungurești se amestecau într'un amalgam bizar; chiote și strigăte de bun rămas spintecau văzduhul.

*

Răzimat de bariera de fier a vagonului, privesc cum scânteile locomotivei se aștern peste întunerecul câmpului, ca niște stele căzătoare.

Alături câțiva flăcăi discută de popa din satul lor, care le-a slujit liturghia în zori de zi și i-a împărtășit pe toți.

La gara proximală o înghesuială înspăimântătoare; mii de femei, cari presimțiau, că bărbații lor vor trece cu acest tren, se năpustesc, prin cordonul jandarmilor, spre trenul, ce le amenință, în tot momentul, cu strivire.

Pe peron un amestec babilonean.

Ofițeri și civili, intelectuali și țărani se înghesuie înaintea meselor, cu păharele în mână, în fața celor câteva butoaie de bere.

Chelnării, bieții, nu mai răsbesc; ei țipă ca scoși din minți.

Un grup de câțiva preoți militari îmi atrage atenția. Par mai severi cu chipul și mantaua militară, în redingota cu trei tresuri de aur. În geanta gălbuie, au tot bagajul lor strategic: crucea, patrafirul, cartea de rugăciuni, și cutioara de argint cu sf. cuminecătură.

*

În înghesuiala pasagerilor, ce dau busna în vagoane, mă pomenesc cu bătrânul meu de azi dimineață:

— Ce-i, bădicule, ți-au dat drumul?

— Dat, domnule, spuse el mâhnit. Or zis, că-s prea bătrân. Eu le-am arătat scrisorile dela împărăție și decorația din Bosnia. Dar ei au ridicat din umeri; au spus să mă duc acasă, că dacă tocmai o fi lipsă, m'or chema și pe mine... Dar văd eu bine, că nu mă mai chiamă...



DESPĂRTIRE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



DESPĂRȚIRE.

Compania a șaptea e gata de drum.

Lumea se înghesuie în fața căzărmii, privind la flăcăii, ce se înșirue în rânduri duble, în mare ținută de războiu.

Ei poartă frunză verde la chipiu, și flori la nasturii bluzei.

Comandantul companiei ordonă:

— Flăcăi, suntem creștini! Plecăm la bătăie. Vieța noastră e în mâna lui Dumnezeu. Să ne facem o sfântă cruce!

Rândurile flăcăilor tresar, ca de sguduirea unei înfiorări. Ei își ridică, palizi, chipiele, își fac cruce, îngânând: „Dumnezeu să ajute!”

Rândurile se alinează, muzica începe un marș; compania pleacă.

La poartă li-se alătură femeii și copii, — mai ales femeii — pășind prin praful uliței, în tactul muzicii militare. Trupele se concentrează în piață; gornistul sună „Rugăciunea”; soldații stau smirnă, cu arma la picior.

Apoi se înșirue din nou — și pleacă spre gară. Oțelele sclipesc în soare; valuri de praf auriu plutesc deasupra lor, învăluindu-i ca o rețea diafană.

În urma companiei, — în urma trupei „Crucea roșie” — ordonanțele ofițerilor pășesc, încurcându-se, cu pașii lor neobișnuiți cu marșul reglementar.

Unul din ei e palid, cu ochii roșii de plâns. El trece buimac, cu ochii țântă la stăpânu-so. Își amintește convorbirea, ce a avut-o cu el, în momentele plecării.

— Ascultă, măi băiete! Vezi aci în geamantan am paralele. În colțul de desubt e o scrisoare pecetluită. Dacă oi cădea, să le dai nevستی-mi. Celelalte să fie ale tale, dacă oi muri: ghetete, hainele, revolverul... toate!

Ofițerul îl privește încruntat, pe sub gene; ordonanța stă palid, clipind tot mai des din ochi.

— Ai înțeles?

Ordonanța nu se mai poate stăpâni. El isbucnește deodată într'un plâns cu sughituri:

— Să nu vorbească domnu așa, că dacă moare domnu laitnant, să fiu al dracului, de nu mă împușc și eu...

Ofițerul suride:

— Ia, lasă bocetele, frate! Și tu ești cătană, să te tânguiești ca babele? Înainte — marș!...

Și ordonanța, amintindu-și scena aceasta, simțește că ochii i-se fac tot mai tulburi, și abia îl mai zărește pe stăpânu-s'o trecând țațoș în dreapta companiei, răspunzând la salutul de adio al cunoscuților, cu sabia.

La gară, feciorii se postează dealungul liniei ferate, spărgând rândurile.

Ei se împraștie la o bere, în fața cârciumei de lângă gară. Femeile și copiii se ațin pe urma lor. Se așează la mese și închină: „Doamne ajută... Să ne vedem sănătoși“.

Trei feciori chipeși se postează chiar de margine. Ei poartă câte un steguleț tricolor în țeava puștii și peste umeri încă au eșarpă tricoloră. Doinesc în gura mare și ciocnesc păharele:

— Să trăească patria și împăratu! Să trăească Români!

De pretutindeni răspund aclamări, în românește, ungurește și săsește.

Și iată, că patria nu e primejduită și jandarmii nu pun mâna pe armă; flăcăii își petrec veseli cu tricolor românesc în țeava puștii, gata să plece la bătaie...

*

S'aud chiemări de pretutindeni. Rândurile împrăștiate se închiagă cu greu. Grupuri-grupuri de soldați stau, pe de margini, îmbrățișându-și nevestele. Unul ține în brațe un copilaș de 3—4 ani, care privește vesel la tini-

chelele sclipitoare de pe pieptul tatălui; o fetiță mai mărișoară îl ține de mână, ștergându-i, din când în când sudoarea, cu batista... Nevasta plânge, îl îmbrățișează... se sărută prelung, schimbând vorbe întretăiate de suspine.

— Să spui, la cei cinci copii ai mei de acasă — începe unul — să spui copiilor mei...

Dar vorba i-se oprește în gât, el completează fraza cu un gest:

— Voe bună!...

Părechile se duc îmbrățișate, într'o încleștare infrigurată, până la vagoane.

Un jandarm, dă să-i despartă, spunându-le, că nu e permis să meargă prea aproape de vagoane.

Soldații îl dau la o parte fără să-l iea în seamă — continuându-și în tihnă șopotul intim cu nevestele. Alții, mai timizi, prind curaj și ei: „Hai mai aproape, Veto! Hai și tu...”

Dame din elită și din clasa mijlocie se strecoară prin îmbulzeală, împărțind soldaților pachetele cu prăjituri, cozonaci, carne, pâne și țigarete.

Observ, cum soldații desfac pachetele, iau pentru ei țigările, iar celelalte le dau nevestii și copiilor. „Luați-le voi, că noi avem ce mânca aici...”

*

Se începe urcarea în vagoanele împodobite cu flori.

Trupele se orânduiesc frumos, câte 36—40 într'un vagon, înghesuindu-se prietinii și cei dintr'un sat, cât mai aproape unul de altul...

S'aud chiuituri, răcnete, plâns de femei.

Voinicii treceau, cu fețele arse de soate, cu buzele contractate, cu o dungă întunecată la îmbinarea sprâncenelor. Ici-colo, câte unul de-și mai trecea mâna peste față, ca pentru a-și șterge sudoarea...

Și iarăș li-se împărțesc țigarete și beutură și mâni gingașe aruncă asupra lor o ploaie de flori.

Ei ridică florile și le asvârl apoi asupra nevestelor și a copiilor, cari sunt acum departe, dincolo de cordonul jandarmilor.

Pe peron nu mai sunt decât ofițerii, cari mai au răgaz vreo 10—15 minute, să-și ia adio dela iubii lor. Comandantul companiei, cu un buchet de flori în mână, își îmbrățișează nevasta, spunându-i la urechê cuvinte de mângâiere. Ea plânge cu sughituri, sguindu-se în tot trupul. Cei de pe peron se calmează cât pot, dar cu toții simțesc, cum inima le palpită mai repede, și tâmplile le svăchesc cu un sgomot surd...

Gornistul sună alarma.

Țipetul goarnel spintecă văzduhul, ca o săgeată de argint.

Nè strângem mânil; simțim cum degatele tremură înfiorătoare de atingere, ochii ni-se tulbură...

Încă o îmbrățișare.

Locomotiva scoate un țipet mânios și trenul se mișcă încet și majestos, plin de flori și de verdeață, plin de atâtea vieți scumpe nouă, ce pleacă de acum în ploaia vrășmașă a gloanțelor și obuzelor, să-și verse — ca și străbunii lor — sângele pentru țară...

*

Au trecut acum și vagoanele din urmă.

La cel din urmă geam, comandantul companiei ne face semn de adio, cu buchetul în mână.

Îmi șterg ochii, să-l văd mai bine până ce dispare la cotitură.

...Și-acum, că trenul a trecut de mult, îl văd, cum stă la geam, cum ne privește cu ochii lui mari și gânditori, cu o cută întunecată, la îmbinarea sprâncenelor...

— Să veniți cu bine, dragă Bazil!



LITURGHIE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



LITURGHIE.

— Scrisoare companiei a șaptea. —

Fraților!

Am primit rândurile voastre, ce-mi trimiteți din Galizia și mă bucur din inimă, că foiletonul meu a răsbătut până la voi. Imi scrieți, că ați rămas numai 85 feciori din 263 câți erați; pe urmă îmi cereți să țin într'o Duminică o liturghie pentru voi, că tot Duminica ați fost în foc.

De câteori ați fost voi în foc, fraților?

Câte Dumineci s'au strecurat de când ne-am despărțit la Aiud, — în toiul verii — și azi frunzele au căzut și s'au risipit, și vântul ne asvârle în față stropi reci de ploaie, amestecată cu fulgi de zăpadă.

Cad frunzele în noroi, fraților, și voi tot nu mai veniți la vetrele voastre — și mulți din voi nu se vor mai întoarce niciodată, să-și



vadă nevasta și copilașii, în satele risipite pe coastele Munților-Apuseni.

Cad frunzele — și fruntea mi-se posomo-rește; privirea mi-se întunecă, gândindu-mă, că s'a întors pe dos mașina lumii. Vieța e mai ieftină azi ca oricând. Mai ieftină decât grâul și cucuruzul — mai ieftină decât orice pe lume. Mii și mii de vieți se sting azi în câteva clipe, — și linia de foc se întregește în pripă, în răpăitul puștelor și al mitralierelor, în bubuitul de pierzanie a tunurilor. Și corbii rotesc în cercuri tot mai strâmte; și lupii flămânzi se înghesue, să sfășie restul, ce a mai scăpat, pe urma sălbătăciei omenеști.

Până ieri-alaltăieri ni-se părea că noi stăpânim vremea și o facem să curgă în alvia ei, ca pe un părăiaș ascultător. Până ieri, credeam, că cel mai scump tezaur al civilizației — de peste trei mii de ani — e vieța, și ocrotitoarea ei: pacea și bunaînțelegere.

Și ne pomenim deodată, în vârtoarea îngrozitoare, ce mătură, cu suflarea ei de uragan, tot ce omenirea a zidit încetul cu încetul, după opintiri și stăruinți de veacuri. Tot ce a produs creerul gânditor și emoțiile inimei umane, stă azi neputincios și zdrobit, în ploaia șrapnelor și a ghiulelor sfidătoare...

*

V'am împlinit dorința, fraților, și am slujit sfânta liturghie, pe care o slujam și fără să mă rugați.

La proscomedie am pus părțile pentru voi toți dela compania a șaptea — și m'am gândit și la ceilalți frați — vii sau morți — cari luptă cu voi alături, pecetluind cu suferințe supra-omenești și cu sângele lor credința pentru tron și țară.

La Evanghelie am simțit, că glasul începe să-mi tremure:

„leșit-a sămănătorul să samene sămânța sa“... Pe o clipă șirurile sfinte au început să joace și Evanghelia îmi tremură în mână. Vedeam, printre rânduri, stepe întinse, văi și păduri... și voi treceți prin ele, sămănând moartea, călcând preste cadavrele fraților voștri, prăbușindu-vă, rânduri-rânduri, în vreme-ce alții treceau peste trupurile celor căzuți, prin ploaia de gloanțe, gata de atac, în cea din urmă încordare a forțelor...

Când am rostit apoi formula consacării: „Luați, mâncați, acesta este trupul meu“..., am simțit, cum glasul îmi tremură și mai mult. Iar când am spus: „Beți dintru acesta toți, acesta este sângele meu, care pentru voi și mulți se varsă“... m'am sprijinit cu coatele de masa altarului și am simțit cum genunchii mi-se înmoaie.

Vedeam sângele vostru, fraților, picurând pe antimis în preajma sfintei cuminecături; vedeam sângele vostru înroșind altarul, adunându-se în părăiașe ce aburiau; simțiam căldura și tinereța lui... Și lacrimile îmi picurau

pe antimis; se amestecan cu sângele ostru în vreme ce o întrebare mi-se înfigea tot mai chinuitoare în creier, ca un sfredel omoritor:

— Pentruce curge, în valuri așa de mari, sângele vostru?

*

Când am ieșit din biserică, am rămas iarăș nesimțitor, cum eram înainte.

Aerul rece al dimineții îmi împrăștie vedeniile, alături de ceața ce se ridică în slavă.

Feciori treceau de lângă mine hăulind în gura mare; mergeau la cătănie.

Și vor veni alții și alții, asemenea acelor părăsiase vesele de pe coasta Atlasului, ce se pierd apoi fără urmă în nisipul Sahariei...

Vor veni și alții și își vor îndeplini, cu sfințenie, datoria pentru țară, cum v'ați împlinit-o voi, fraților.

Vor stă în ploaie de gloanțe, vor dormi în șanțuri și când goarna va suna alarma, se vor ridica din ascunzișurile lor de pământ, năpustindu-se cu un chiot sălbatec asupra dușmanului, cu baioneta scânteietoare cu ochii plini de fulgere, ce durmiseră atâta vreme în adâncul sufletului lor. Pe urmă, când vor vedea, că comandantul lor se prăvale, ei vor alerga în preajma lui, și dacă îl vor afla încă în viață, îl vor lua pe brațe, ca pe un frate scump ce le-a fost, și-l vor duce la adăpost, sub corturi.

Și atunci fața lor cruntă se va înserina puțin și ochii lor plini de fulgere, vor străluci de lacrimi binefăcătoare.

*

Ne gândim la voi, fraților; ne gândim zi și noapte; voi ne întovărășiți și în visele, din cari ne pomenim șipând.

Și atunci, în căldura moleșitoare a așternutului, ne amintim de șanțurile înghețate în cari sunteți voi; de crivățul ce vă șuieră pe la urechi și vă pătrunde până la măduvă... Și stăm așa, cu ochii ațintiți în întunec, gândindu-ne la suferințele voastre supra-omenești, și la neputința noastră de a vă ajuta.

Și somnul nu ne mai fură până în zori, când perdele de negură flutură la geamuri și răsăritul asvârle peste lume lumina lui de sânge...



MORMINTE DE EROI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



MORMINTE DE EROI.

— Drepturile noastre. —

Seara se coboară umedă și posomorită, într'o ploaie amestecată cu fulgi mărunți și reci.

E seara sfântă, când s'aprend luminițe pe la toate geamurile și colindătorii vestesc, în graiul lor fermecător, bucuria, ce ni-se arată din Vfislaim.

Îi ascult, cum eram obișnuit să-i ascult în totdeauna în această seară sfântă — dar nu mi-se încălzește inima ascultându-i, nici nu mai simțesc, că sufletul îmi saltă de emoții înălțătoare...

Îmi pare, că inima mea e de piatră și-mi vine să mă întreb cu mirare: „Ce mai vor acești colindători, să ne vestească bucurie, când sufletele noastre sunt pline de amărăciune și desnădejde?“

Chiar glasul colindătorilor mi-se pare mai jalnic ca alte dăți și colinda mi-se pare deosebit de dureroasă:

Pe drumul cel mare
Merg voinici călare
Maica Domnului
În cale ieșia —
Cu rochița 'ntinsă
Calea le-o cuprinsă.
— Nu mi-ați, voi, văzut
Fiișorul meu?
— Chiar de l-am văzut,
Nu l-am cunoscut.

Cântarea se pierde în noapte. Încerc să-mi reconstruiesc minunatul tablou din colindă: Voinicii trec pe drum... Maica Domnului le aține calea cu gingășie și îi întreabă de Fiul ei... Și ei nu îl cunosc... nu-și mai aduc aminte de El...

E o stranie potriveală în aceste rânduri. Voinicii noștri, cari au crescut cu aceste colinde, cântându-le în atâtea rânduri și ascultându-le cu sufletele înălțate, în noaptea cea sfântă, acum trec „pe drumul cel mare“ și nu-și mai aduc aminte de „fiișorul“ Maicii Domnului!

II.

Și gândul mă fură la voinicii, ce trec „pe drumul cel mare...“

E drumul *suferinței și al morții*.

E drumul, prin care avem să trecem cu toții, în urma urmelor.

Dar voinicii noștri — tot ce aveam mai ales — nădejdea noastră de mâne, s'au *precipitat* în acest drum; spre suferință și spre moarte.

Îmi amintesc de ei, când treceau înghesuiți în vagoanele de marfă; îmi amintesc de cântecele și răcnetele lor și de florile, ce le purtau la piept — și-mi aduc aminte de cele dintâiu steaguri tricolore, pe cari le fluturau, cu atâta mândrie, — în drumul lor spre suferință și spre moarte.

Le recunosc fețele pârlite de soare, privirea lor cu tășuri de oțel — și într'o clipă, îi văd cum se prăvale cu toții, ciuruiți de gloanțe, sfârticați de șrapnele, în viforul atacului, ținând până în clipa din urmă drapelul, pe care fâlfăiau pentru întâi dată culorile: vânăt-galben-roșu.

Îi văd prăbușindu-se în șanțurile dușmane, cu o vitejie fără păreche, rostogolindu-se, după ce și-au isprăvit provizia de cartușe, și au prins a izbi apoi în dușman cu patul puștii...

Și din mormanul de cadavre, — îngrămadite ca într'o piramidă a măcelului — încerc să-mi amintesc de vitejii, pe cari i-am cunoscut, și să stau de vorbă cu ei.

III.

Recunosc întâia oară, pe tovarășul meu de școală și de jocuri, din copilărie: Culiță Moldovanu.

Vremea, ce se scursese a pus între noi atâtea stavili; ne întâlneam tot mai rar, dar atunci ni-se părea, că vremea s'a oprit în cursul ei și ne pomeneam amintindu-ne isprăvile-

noastre, de pe timpul, când hoinăream pe coastele Știurț-ului și ne scăldam în Valea Cerniții...

L'am întâlnit, mai pe urmă, în gara din Bălgărad.

Eră concentrat; se grăbia spre Aiud, fără a-și pierde nimic din umorul lui sănătos.

— Să trăiești, domnișorule!

— Trăiești, Culiță! Da' ce vânturi?

— Ia ne ducem și noi la bătaie...

Eră îmbrăcat în straiile lui, dar purtă chipiu.

Și atunci m'am simțit mai legat de el, ca ori când înainte.

L'am dus în restaurantul gării și nu știam, cu ce să-l mai îmbiu.

El fumă tacticos din țigară, întrebându-mă, într'un târziu, după ce mântuiserăm cu dăpănarea amintirilor:

— Eu de acum mă duc la bătaie... Ce-a da Dumnezeu! Cu o moarte tot sunt eu dator. Dar aș vrea să-mi spui, domnișorule, un lucru...

Nu-mi mai zice „domnișorule...”

— Aș vrea să știu, domnule, un lucru. (Iartă, că-ți zic așa; am fost prietini buni, dar știu eu ce se cade!) Aș vrea să știu: *ce-i cu drepturile noastre?*

El mă luă de mână și mă privi țință în ochi.

— Io-s om fără învățătură. N'am umblat prin atâtea școli... dar tot mă gândesc, că dacă mergem odată la bătaie și ne lăsăm fălcile pe

acolo — trebuie să avem și noi drepturi. Nu noi, cari ne-om prăpădi pe acolo, ci ăștialalți ai noștri, cari rămân... Ce crezi dta, căpătăm și noi drepturi, măcar după bătaie?

— Frate Culiță, fi liniștit, drepturile vin!

— De bună seamă?

— De bună seamă!

El se ridică atunci liniștit și grav.

— Atunci Dumnezeu s'ajute — și de nu mi-i mai vedea, să știi, că nu-mi pare rău. Mă iau acum de piept cu toată lumea!

IV.

Prietine Culiță, tu ai plecat la bătaie, te-ai luptat ca un viteaz ce ai fost și — nu te vei mai întoarce niciodată la Abrud, din mormântul tău uitat, pe întinsurile Galiției.

Tu te-ai ținut de vorbă; rămâne să mă țin și eu — și să mă spovedesc în fața gropii uriașe, în care dormi tu și atâța viteji ai noștri, cu gândul la drepturile noastre...

La gara din Bălgărad, când ne-am întâlnit pentru cea din urmă dată, ți-am spus vorba, mai mult ca să te mângăi.

Acum o repet, și o repet cu toată convingerea sufletului meu. Nu se poate, să curgă atâta sânge de viteji, degeaba! Sângele eroilor a adus totdeauna roade îmbelșugate; nu poate să aducă numai al vostru spini și polomidă!

Nu se poate!

Drepturile noastre vor veni mai repede sau mai târziu — dar vor veni cu aceea certitudine, cu care este un Dumnezeu în cer!

V.

Durmiți deci, fraților, în gropile voastre din pământ străin!

Durmiți ca niște eroi vrednici, ce și-au făcut datoria până în sfârșit: voi v'ați vărsat sângele pentru împăratu și pentru viitorul mai fericit al neamului nostru.

Binecuvântată să fie țărâna, ce acopere osemintele voastre de eroi — martiri!

BCU Cluj / Central University Library Cluj



LEGENDĂ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



LEGENDĂ.

În noaptea sfântă, călugărul Ieronim se coborî din spelunca lui, ascunsă de ochii lumii și se oprî în marginea pădurii, pentru a ascultă glasurile de argint ale colindătorilor.

Eră obișnuit cu aceste glasuri, pe cari le ascultă an de an, mângăindu-și barba lungă și albă, bucurându-se, că oamenii totuș nu și-au uitat de cântarea îngerească.

Și cum trecea bătrânul, sprijinindu-se de toiag, poteca își schimbă pietrișul, ca să nu-i jicnească sandalele; pădurea își fereă crengile, deschizându-i drum larg, și puținele paseri rebegite de ger, încercau să-l bineventeze, în triluri de diletant. Bătrânul cunoștea toți copacii, cuiburile și puișorii golași, cari abia prinseseră pene, spre toamnă. Le vorbiă cu dragoste și paserile se așezau pe umerii lui încovoiați, cîripindu-și povestea tristă a vieții lor:

— S'a schimbat lumea, Sfinția Ta, să nu te mai duci între oameni.

— Eu am părăsit, de mult, lumea, dragi copilași și am fugit de oameni... Dar cum s'au schimbat ei așa de mult?

Paserile începură a-i ciripi de măcelul cumplit ce dăinuește între oameni; de bubuirile de tun ce spintecă văzduhul; de hoiturile ce umplu câmpiile înghețate, hrănind cârdurile de corbi, veșnic flămânzi.

— Va fi iarăș pace, dragi copilași, oamenii nu sunt așa de răi, cum credeți voi, cu mintea voastră de paseri.

Bătrânul se opri, pe o clipă și își întoarse capul. I-se părea că o lumină dulce, ca aceea a licuricilor, îi străluce la spate. Observă reflexul ei pe zăpadă, și atunci înțelese, că cerul i-l încununase, încă în viață, cu aureola sfinților.

Căzù în genunchi și plecându-și fruntea în țărână murmură din adâncul inimii: „Doamne, nu sînt vrednic!..“

Atunci cerul de plumb își deschise perdeaua de neguri și prin minunata poartă azurie, se auziă încet-încet, cântarea de slavă a heruvimilor, preamărind pe Cel născut în ieslea Bethleemului. Cerbi și căprioare ieșiau din desișuri; urși morocănoși, lupi înfomețați și vulpi șirețe se apropiau de bătrânul pustnic, lingându-i mânilor și gudurându-se în preajma lui. Mai pe urmă apărură și câțiva iepuri, și se opriră și ei, ciulindu-și urechile și privind mițați, cu ochii lor mari și sclipitori

Atunci se deschise cerul și mai larg.

Ingeri cu albe aripi întinse, se coborau, prin difuziunea de lumină.

Unul se oprî lângă pustnic, îi sărută mâna și îi zise:

— Sfinte Ieronime, am venit cu solie dela Cel de sus, să cobori în vale și să treci printre rîndurile oamenilor, ce se măcelăresc ca fiarele. Le vei vorbi despre dragostea cu care sunt datori întreolaltă, despre bunăvoirea, ce a dispărut... și vei săvârși azi, din mila Domnului, cea dintâiu minune!

*

Pustnicul pornî.

Ingeri mititei îl sprijineau, ridicându-l de subsuori, saltându-l pe aripioarele lor plăpânse.

Când se pomenî în linia de foc, își întinse dreapta, spunând cu glasul lui blând:

— Opriți-vă, nenorociților, e noaptea în care s'a născut Hristos!

Glasul lui slab răsbătî, ca prin minune, deasupra răpăitului puștelor și urletului șrapnelor — și soldații conteniră din atac.

Pustnicul trecea, prin rîndurile învrăjbite, soldații stau țepeni, cu mâna pe arme, fără a îndrăzni să le descarce. Câte un glonț rătăcit se abătea prin haina de păr de cămilă a bătrînului, dar se topiă numai decît și cădea la pămînt, în picuri de oțel.

Cum tunurile amuțiseră, soldații își ridicară ochii spre cer, de unde li-se părea, că

răzbate o cântare dulce, pe care o auziseră odată, — la vetrele lor părăsite.

Pustnicul se închină în noroiul mestecat cu sânge și spuse, cu glas întretăiat de suspine:

— Mărire Ție, Doamne, că m'aj învrednicit să văd și minunea asta!

*

Atunci îngerul, care îi adusese solia cerească, îi puse mâna blând pe umăr, zicându-i:

— Sfinte Ieronime. Nu ai săvârșit încă minunea. Oamenii aceștia se închină aproape cu toții Mântuitorului, și eră firesc, ca ei să contenească focul, când ai pomenit numele Lui. De-acum te las... du-te singur și îndeplinește puterea ce ți-s'a dat.

Ieronim trecu pe drumul plin de tină, cu gândul să se adăpostească la cel dintâiu sat.

Și rămase încremenit de prăpădul ce-l găsi acolo. Casele erau pustii, întinzându-și a desnădejde spre cer, bârnele arse ale coferișelor și păreții goi.

Abia departe, în al treilea sat, zări o rază de lumină, la un geam mititel. Intră și se așeză pe vatră.

O femeie tremură pe o cergă, cu ochii istoviți de plâns. Ea se ridică, cu ochii măriți de spaimă, când zări lumina, ce împrejmuia capul bătrânului.

— Vin de departe — începui el, și am obosit preamult. Mă odihnesc puțin. Și pe urmă, dacă ai vre-o dorință, ți-o împlinesc.

Bătrâna îi aduse de mâncare, îi așternu să se culce pe lavița de lângă vatră, și când pustnicul o întrebă pentru a doua oră, ea îl rugă cu lacrimi în ochi:

— Sfinte părinte! Să-mi aduci acasă pe ficioru-meu din războiu, dacă n'a murit.

Ieronim îi răspunse cu bunăvoință: — Ți-l aduc și dacă a murit. Vino cu mine!

*

Se opriă pe câmpul de măcel.

S'auziau țipete și gemete, frânturi de rugăciuni și blesteme. Bătrâna se bociă, trecând preste atâtea cadavre ciuntite, călcând prin sângele închegat...

— Aici e, strigă ea, prăbușindu-se peste un mort, ce zăcea în țărână, cu țeasta sdrobotă.

Pustnicul își puse mâna peste capul în-sângerat și rostì o scurtă rugăciune.

Mortul se cutremură, ca după un somn greu; își duse mâna la inimă și deschise, cu mare greu, ochii.

Femeia se aruncă în brațele lui și porni cu el fericită, sărutând mâna și tivitura dela haina pustnicului.

*

Acesta rămase însă până târziu în noapte, printre morții, ce acoperiau câmpia, plângând și rugându-se.

li părea rău acum, că nu-și folosise puterea ce i-s'a dat, ca să aducă bucurie omennirii întregi.

— Doamne, mai dă-mi puterea ta făcătoare de minuni, numai pe o clipă!

Dar cerul eră închis acum și pustnicul își frângea mâinile desnădăjdut, în vremece lacrimile îi picurau tot mai dese, în barba cea albă.

— Ridică-te — îi zise îngerul, ce apărură iarăș, — ridică-te și vino cu mine! Stăpânul ți-a auzit rugăciunea, dar nu ți-o mai împlinește, căci nu te-ai folosit de ea, când puteai. Ai însă dreptul la o dorință. Dorește ce vrei și ți-se va împlini.

Ieronim se sprijini de brațul îngerului, căci se simția cu totul copleșit de povara grozăveniilor, ce văzuse.

— Ia-mă cu tine — zise el cu glas stins —, ia-mă cu tine, că nu mai pot să rămân între oamenii, ce s'au schimbat în fiare de pradă. Fiarele pădurii sunt mai blânde și mai înțeleghătoare...

Și îngerul lăsă pe marginea drumului haina de humă a pustnicului, iar sufletul i-l duse în slavă, prin pulberea de stele, spre tronul de aur al Ziditorului.



† Căpitanul
IUSTIN HOSSU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

UNIVERSITY OF CLUJ

BCU Cluj / Central University Library Cluj



† Căpitanul

IUSTIN HOSSU.

La numărul intelectualilor români, cari au murit moarte de erou, pentru apărarea patriei, se mai adaugă unul: Căpitanul *Iustin Hossu*, fiul părintelui canonic Iosif Hossu, din Blaj.

Alături de alți intelectuali ai noștri, — profesorii Dr. Al. Bogdan, Dr. A. Sădean și Horațiu Deac; avocații Dr. F. Bontescu, Dr. St. Chiriloviciu, Dr. Iuliu Marcu; conducătorii de filiale Grigore Boca, Iuliu Luțai; învățătorul M. Bendorfean, — căpitanul Iustin Hossu își doarme somnul de veci, lângă alt camarad de arme al lui: căpitanul Petru Ionescu.

Nu cunoaștem în întregime lista eroilor noștri, căzuți pe câmpul de onoare, dar numărul lor se sporește pe zi ce merge, și ne pomenim din ce în ce mai săraci și mai puțini, în rândurile intelectualilor români, cari și până acum erau destul de modeste.

Nu se poate aprecia, nici măcar aproximativ dezastrul; nu se poate înlocui cu ușu-

rință nici unul din acei ce s'au ridicat cu muncă cinstită și cu sforțări vrednice de laudă, până să ajungă în situațiile onorifice, de unde s'au prăbușit, deodată, în întunerecul mormântului.

* * *

Căpitanul Iustin Hossu a fost un adevărat soldat *pur sang*. Iubit de camarazii lui, dedicându-se cu tot sufletul carierii armelor, a reușit să iasă în curând la suprafață și să-și împodobească pieptul cu două decorații, încă înainte de izbucnirea acestui războiu, fără păreche în analele istoriei.

El pleacă la războiu ca locotenent al regimentului 43 din Caransebeș, și aici urmează a se distinge prin vitejia lui. E decorat pentru eroism și avansat, în scurtă vreme, de căpitan. Dar eroismul în lupte și gloria numelui de viteaz se plătește adese cu cel mai înalt preț ce-l putem da: *cu viața*. Și căpitanul Iustin Hossu nu s'a dat înapoi dela acest preț mare, ce i-se putea cere în orice clipă; el a mers înainte fără preget și când i-s'a cerut să achite costul vitejiei, l-a achitat pe deplin, pecetluind cu sângele lui tânăr, credința pentru tron și țară.

El se coboară în groapă, la vârstă abia de 31 ani, lăsând în urmă-i o carieră strălucită, ruptă în două.

Moartea lui înseamnă o pierdere reală, căci eroul dispărut, cu distinsele lui calități

de soldat, s'ar fi ridicat, cu siguranță la cele mai înalte trepte militare, pe cari puțini din neamul nostru le-au urcat.

* * *

Fie binecuvântată pomenirea lui și a tuturor vitejilor, cari au căzut pe câmpul de onoare, cu sabia în mână!

Și fie binecuvântată și pomenirea acelor multe zeci de mii de *eroi fără nume*, cari au acoperit cu trupurile lor câmpiile înghețate dela nord și dela sud, apărând țara cu piepturile lor, împotriva dușmanului.

Singura rază de mângâiere ce ne mai poate călăuzi în fața atâtor ecatombe de cadavre, e gândul, că sângele eroilor *trebuie* să aducă roade. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Niciodată sângele eroilor n'a curs înzădar — și nu se poate să curgă chiar acum, când el se revarsă în valuri mai tumultoase ca oricând.

Cei ce au fost *frați* în fața tunurilor dușmane; în fața suferinței și a morții, — *frați* trebuie să rămână și în zilele păcii, ce va veni.

Aceasta e — după cum știm din istorie — răsplata tuturor neamurilor, cari au pecetluit cu sângele vitejilor săi, garanța unui viitor mai bun și mai fericit.



CRĂCIUNUL RĂNIȚILOR.

BCU Cluj / Central University Library Cluj





CRĂCIUNUL RĂNIȚILOR.

— Cuvânt rostit cu ocazia pomului de Crăciun, oferit soldaților răniți din Blaj. —

Doamnelor și Domnilor!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iubiți viteji!

Ne-am adunat în ajunul sfintei sărbători de mâne, să prăznuim în mijlocul vostru, iubiți eroi, marele praznic al Nașterii Aceluia, care s'a coborât din cer pentru noi oamanii și a noastră mântuire.

E sărbătoarea păcii și a dragostei.

Se împlinesc o mie nouă sute cincisprezece ani de când Preacurata Fecioară Maria s'a oprit în Viflaim, cu sfântul Iosif, unde a născut pe Mântuitorul, într'o iesle. Fiul lui Dumnezeu, care ar fi putut să ia trup omenesc în cel mai strălucit palat, încunjurat de toate pozoabele lumii — s'a coborât într'o iesle săracă, pentru ca să ne arete, chiar prin venirea

Lui în lume, că nu bogăția lumii este lucrul cel mai de căpetenie, ci sufletul curat și bun, chiar de ar fi văzut el lumina zilei, în cea din urmă colibă săracă.

Indată ce s'a născut Pruncul dumnezeesc, cerul s'a luminat de o lumină mare și îngerii au început să se coboare pe razele de lumină, vestind oamenilor bucuria: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăînvoire“.

Păstorii au auzit cântarea — și-au părăsit turmele și au grăbit și ei să se închine Celui s'a născut pentru mântuirea noastră. În calea lor spre ieslea din Viflaim au văzut o stea minunată, care s'a oprit deasupra locului, unde eră pruncul. Și trei crai din răsărit, — Melchior, Gașpar și Valtazar — veniau, încălecați pe cămile, aducând daruri scumpe Celui nou-născut.

Au intrat cu toții în staulul luminat de steaua cea minunată, și când au văzut Pruncul și pe mamă-sa, cei trei crai au îngenunchiat și i-au adus Lui daruri: aur, smirnă și tămâie.

Și căzând, s'au închinat Lui.

Și copilul dumnezeesc și-a ridicat mânuțele sfinte și i-a binecuvântat.

El nu putea încă să grăiască, dar cei trei crai și păstorii, cari rămaseră acolo, totuș au înțeleș din șoaptele îngerilor, ce le spunea pruncul.

El, le spunea, prin graiul îngerilor: „M'am coborât din cer, nu ca să fac voia mea, ci a

Celuice m'a trimis pe mine. Și aceasta este voia Tatălui, ca tot celce crede în mine, să aibă vieața de veci... Iubiți-vă unul pe altul, cum și eu v'am iubit pe voi... Să nu se turbure sufletul vostru... Pacea mea aduc vouă. Fericiți sunt ceice plâng, că aceia se vor mângăia; fericiți sunt cei alungați pentru dreptate, că acelora este împărăția cerurilor... Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri“...

Așa glăsuiau cetele îngerilor la leagănul lui Hristos — și cuvintele lor s'au adeverit, mai târziu, prin vieața sfântă a Mântuitorului și prin biserica, pe care a întemeiat-o.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

De atunci au trecut atâtea sute și sute de ani. Omenimea prăznuște în fiecare an seara aceasta sfântă, cu gândul la Mântuitorul, care s'a coborât din cer, ca să ne aducă pe pământ pacea și bunăînvoire între oameni.

Ne-am adunat și acum să sărbătorim acest mare praznic.

Dar — mi-se pare — că fețele noastre nu sunt așa de vesele și de senine, cum erau alte dăți; mi-se pare, că fețele tuturor sunt mai posomorite și mai îngândurate.

Pacea și bunăînvoirea, ce domnea până acum între oameni, s'a spulberat deodată: lumea s'a încăierat într'un rășboiu cumplit.

Și în șuerul gloanțelor, în bubuitul șrapnelor și în râpăitul mitrailierelor, abia mai putem deosebi glasul colindătorilor, cari ne vestesc și azi bucuria cea mare:

O, ce veste minunată
Din Viflaim ni-s'arată.
Astăzi s'a născut
Cel făr' de'nceput
Cum au zis prorocii.

Abia se mai aud azi cuvintele frumoasei colinde, în care se amestecă sgomotul grozav al războiului și țipetele de ură sau de moarte ale eroilor, cari se prăbușesc, mușcând cu dinții în țărână.

* * *

Ne ridicăm privirea asupra voastră, fraților, cari ați stat, în atâtea rânduri, în fața gloanțelor și a baionetelor dușmane.

Voi ați stat în fața *morții*, ca niște eroi bravi ce sunteți.

Și moartea s'a năpustit asupra voastră, întinzându-și coasa ei grozavă și a cosit în rândurile voastre, culcând la pământ mii și mii de viteji, cari nu se vor mai întoarce niciodată, la satul lor, să-și mai vadă părinții, nevasta și copilașii.

Mii și mii de viteji au rămas acolo, în țară străină, și cei de acasă nu vor ști unde e groapa, în care zac, ca să le ridice la cap o cruce, pe care să le scrie numele lor de viteaz.

Și voi ați luat parte la încăierarea cea mare — și voi v'ați împlinit cu vrednicie datoria de apărători ai țării.

Dovadă rănile din cari sângeați; dovadă cârjile de cari vă sprijiniți; dovadă fețele voastre palide, pe cari se văd încă așa de bine urmele suferințelor, c: ați îndurat.

Voi v'ați îndeplinit datoria de apărători ai țerii, vărsându-vă sângele pentru ea, și primejduindu-vă pentru ea, cel mai mare bun, ce-l are omul în lumea pământească — *vieața*.

Voi ați luptat cu vitejie și ați adus cinste neamului nostru românesc; fiecare dintre voi care a luptat cu vrednicie, a adus cinste neamului, din care face parte.

Coasa morții a șuerat deasupra capetelor voastre; ea v'a răsturnat la pământ; v'a rănit, dar nu v'a putut răpune.

Acum vă ocrotiți în acest adăpost, tămăduindu-vă rănile și așteptând, la caz de lipsă, să vă împliniți din nou datoria, când va suna iarăș goarna de chemare.

Noi ne-am gândit la voi, fraților, când erați pe câmpul de luptă, din clipa când am văzut trenurile încărcate cu voinici, ce plecau la bătaie.

În gândul nostru, v'am văzut de multe-ori, cum stați ascunși în șanțurile umede, împușcând asupra dușmanului... Vedeam valurile de fum, auziam cum șueră gloanțele — și apoi se pornia, ca o vijelie îngrozitoare, bubuitul tu-

nurilor. Luptătorii se rostogoliau și de o parte și de alta... Apoi se ruzia, cum trimbița sună alarmă — și voi vă ridicați din șanțuri, cu inima în dinți — și năvăliați asupra dușmanului, cu baionetele pe vârful puștii, împrăștiind moarte în jurul vostru.

În gândul nostru, vedeam apoi câmpul de luptă, după atacul cumplit... Vedeam răniți, sbătându-se în țărână, în dureri cumplite vedeam cum morții stau cu fețele palide, întorși pe spate, cu pieptul sfărâmat de glonțe și șrapnele; vedeam schilavi târându-se, cu mare greu, la adăpostul vre-unui șanț.

Noi ne-am gândit la voi fraților, când erați pe câmpul de luptă — și ne gândim și azi, când v'ați rentors iarăș între noi „Reuniunea femeilor române“ de aici și Drul nostru Vasile Hâncu, v'a întins mâna de ajutor; s'au îngrijit de hrana voastră, v'au îngrijit pe patul vostru de suferință și v'au spus vorbe de încurajare și de mângâiere.

Și în seara aceasta sfântă, pe care voi n'o puteți petrece la vetrele voastre de acasă, s'au îngrijit să vă aducă daruri de Crăciun, ca să vă uitați dorul de cei de acasă, și să aveți o sară mai veselă, după atâtea zile și nopți de vitejie și de suferințe.

* * *

Cuvine-se, fraților, ca în această seară sfântă, pe care voi o petreceți aici, să ne

gândim cu toții și la vitejii voștri tovarăși de arme, cari luptă și acum prin noroiu și zăpadă grozavă, apărându-și patria.

Să ne gândim la vitejii, cari au murit — s'au mor poate chiar în clipa aceasta sfântă — pe câmpul de bătaie, pecetluind cu sângele lor scump, credința pentru tron și țară. Cuvine-se, să ne gândim la gropile în cari se odihnesc acum, rugând pe Dumnezeu, să le dea odihnă lină și răsplată vredniciei lor, în împărăția lui cea cerească!

Cuvine-se, să ne aducem aminte, în rugăciunea ce vom rosti-o în seara aceasta, și de frații, cari luptă din greu cu dușmanul, suferind atâtea năcazuri, — cerând ca Dumnezeu să-i ocrotească, să-i putem vedea iarăș voinici și sănătoși, întorcându-se la vetrele lor de acasă.

Cuvine-se, să ne rugăm în seara aceasta, după cum ne învață sfânta biserică, pentru pacea a toată lumea și pentru liniștirea dușmăniei dintre neamuri.

* * *

Răsboiul, fraților, aduce multe năcazuri și supărări între oameni, dar după ce el a trecut, după ce oamenii și-au întins iarăș mâna de pace, urmează vremuri mai bune și mai fericite.

Aceste vremuri mai bune și mai fericite sunt răsplata pentru sângele, ce l-ați vărsat, pentru suferințele ce a-ți îndurat, și pentru atâtea mii și mii de vieți, ce s'au stâns pe câmpul de luptă, pentru apărarea patriei.

În seara aceasta sfântă, când colindătorii ne vestesc nașterea Mântuitorului, să ne întoarcem și noi cu gândul la ieslea din Vișlaim, în care s'a născut Cel fără de'nceput, Să-i cântăm și noi colinde și cântece de preamărire, rugându-L să ne dea putere și bărbăție, ca să putem trece prin năcazurile multe și mari ale acestor zile grele.

Și când va trece peste capetele noastre această furtună cumplită, să-L rugăm, să răsplătească după vrednicie credința, suferințele și viețile noastre, ce le-am adus jertfă, cu atâta vitejie, pentru tron și țară.

Vă doresc, fraților, sărbători fericite, și dea Dumnezeu, ca vitejia și suferințele voastre să aducă

roade îmbelșugate! Library Cluj



DOUĂ MII DE SICRIE MICI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



DOUĂ MII DE SICRIE MICI.

Cetesc într'o gazetă străină, un comunicat, ce m'a sguudit adânc.

Dela o vreme ne-am obișnuit cu știrile cele mai grozave: cu zeci de mii de morți și răniți, cu mormane de cadavre peste cari trec în goană roțile tunurilor, cu oameni ce înghiață, cu mâna pe pușcă... Dar toate acestea sunt accesorii necesare ale răsboiului, le-am mai cetit și aiurea. Istoria se repetă cu o precizie, ce nu dă greș niciodată.

Ceeace am cetit însă, mai zilele trecute, nu are precedent în istorie, afară doar de măcelul lui Irod, care a ucis atâtea mii de prunci, ca să piardă între ei și pe micul Isus.

Spune gazetarul din chestie, că trecând pe la Lodz, s'a oprit în fața unui cimitir, unde a văzut peste două mii de sicrie mici, așezate în mormintele deschise. Erau sicriile copilașilor, cari au murit de *foame*, în cele câteva

zile, cât Lodz-ul a fost centrul operațiunilor strategice.

Două mii de copii morți, două mii de jertfe nevinovate, aruncate în vârtoarea de iad a măcelului universal...

* * *

Nu se poate, de sigur, războiu fără victime. Pictorul Stuck ne înfățișează doar Războiul, ca pe un uriaș ce trece în goana calului peste mormanul de cadavre. Și calul strivește totuși sub copitele lui...

Dar prăpădul acesta n'ar trebui să ajungă decât pe beligeranți, cruțând pe cetățenii pașnici, ales pe bătrâni, femei și copii.

Proporțiile acestui războiu uriaș sunt așa de extraordinare — se vede — încât nici chiar copiii nu pot fi cruțați, pe alocurea.

Două mii de copii morți în câteva zile! E un tablou de o nespusă jale. Alături de victimele ce cad pe câmpul de luptă, se înșirue acum și jertfe plâpânde; atâtea vieți cari la timpul lor aveau să înlocuiască golul ce a rămas, pe urma uraganului, ce se deslănțuie acum. Atâtea nădejdi, căci în fiecare din acest sicriu mititel e închisă câte o *pagină albă*, pe care s'ar fi putut scrie cine știe ce rânduri înălțătoare. Pagina aceasta va rămâne goală pentru totdeauna; copiii nevinovați cari abia și-au deschis ochii, cum se cade, să privească în lume, iau închis iarăș, pentru totdeauna. Vi-

surile, pe cari părinții le-au plămădit la leagănele lor, se spulberă acum dintr'odată.

* * *

— „Iertați, mici copilași, această barbarie a oamenilor învrăjbiți!“ — încheie raportul.

Iertați, repet și eu, căci azi oamenii nu mai sunt stăpâni pe faptele lor, ci suflul grozav al vijeliei îi mână încotro vrea, ca pe niște frunze pribege!

V'ați potrivit și voi în calea acestei vijelii, și v'a măturat!

Cine știe nu vă e mai bine vouă acolo, în sicriele mici și albe, cum vă odihniți cu mâinile încrucișate pe piept, cu buzele subțiri și decolorate. Vă odihniți acolo, copilași; acolo nu mai răbdați foame, nici sete, nici nu vi-se cutremură inima, la bubuiturile tunurilor, ce v'au trezit într'o noapte din visurile voastre, în cari povestiați cu îngerul, ce aveă să vă aducă de Crăciun, un brad încărcat cu bomboane, păpuși și cai de lemn; un brad încărcat de toate bunătățile...

Îngerul nu s'a putut coborî în lumea asta așa de învrăjbită, ci v'a chemat să mergeți voi la el, pe o rază de lună, în lumea cealaltă, unde nu sunt nici săbii, nici tunuri; nu e nici foame nici sete; nici oameni încrunțați, ce se încaieră, strivindu-și împrumutat țeasta, cu stratul puștii.

* * *

Dar nu trebuie să vă cerem iertare, micuților! Inimile voastre sunt așa de plăpânde, încât ele nu pot hrăni mânia multă vreme. Voi ați iertat barbaria oamenilor mari, în clipa când ați închis ochii, ori încă înainte de a-i închide... Ați simțit atunci, că durerile vi-se ușurează și foamea nu vă mai chinuie... Ingerul morții v'a atins fruntea brobodită de sudori — și voi ați mai respirat odată, liniștiți, ușurați...

Lumea rămâne în urma voastră cu oamenii învrăjbiți de moarte, cu bubuituri de tunuri, cu răcnete și blesteme, ce nu mai pătrund acum până la voi.

În jurul vostru curgeau lacrimile nepuțincioase ale părinților, cari vă priviau cu sufletul împietrit de suferință: abia mai aveau lacrimi.

A pornit apoi convoiul sicrielor mărunte și albe, orându-i-se unul lângă altul, în fața mormintelor. Ici colo erà câte un sicriu, pe urma căruia nu se aținea nimeni: părinții o luaseră, mai de cu vreme, pe aceeaș cărare!

Vă odihniți acum, în curățenia inconștientă a sufletelor voastre de copil. Voi nu veți înțelege niciodată, grozăvenia zilelor, prin cari trecem noi. Nu veți avea ocazie, să vă dați seama de viforul ce sbiciuește omenirea, cum sbiciuește Samum-ul nisipul pustiului.

Voi veți dormi și vă veți odihni.

De aceea voi sunteți neasămănat mai fericiți de cât noi, martorii acestor zile de pier-

zanie, sau decât cei ce mor acum, cu blestem pe buze, muscând în țerna înghețată a șanțurilor.

* * *

Voi dormiți și vă odihniți.

Și deasupra sicrielor voastre albe, o fantomă strălucită își întinde brațele, chemându-vă la ei:

— Lăsați copiii, să vină la mine!



BCU Cluj / Central University Library Cluj

IUON CIOFLICA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj



IUON CIOFLICA.

— Decorații postume. —

— „La jumătatea lui Noemvrie, am trecut prin lupte nespuse de grele — îmi spune un ofițer, întors bolnav de pe câmpul de luptă — și, la asalt, s’au distins mai mulți voinici din regimentul nostru. Seara am aflat, că doisprezece soldați au fost înaintați, pentru a fi decorați, — și nădăjduiam, să asistăm la actul solemn, în ziua următoare.

Dar n’am avut răgaz. Muscalii nu ne mai slăbiau nici pe o clipă din dragoste, și au trecut vreo zece zile, până să ne încheiem iarăș rândurile. Vai, rândurile noastre erau așa de rărite acum! Lipsiau așa de mulți din mândra noastră ceată și ce eră mai dureros — nu știam nimic de soarta lor. Câți din ei vor fi morți? Câți vor geme în spasmele morții, răniți pe coastele înghețate ale Carpaților? Câți vor simți o mică alinare, sub ocrotirea

spitalelor? Și iarăș, câți vor fi capturați și vor pribeji acum, tixiți în vagoane, ca vitele, spre câmpiile de ghiață ale Siberiei?

Pahod na Sibir!

Toate acestea întrebări îmi treceau prin minte, când regimentul nostru se înșiruiă, în negura rece a dimineții, pentru a asistă la actul solemn al decorării vitejilor.

Se grupează batalion lângă batalion, și când rândurile sunt aliniate, se raportează comandantului de regiment, care sosește cu suita lui de paradă. Comandantul cetește ordinul de zi, prin care e lăudat regimentul întreg, pentru vitejia dovedită în lupta dela jumătatea lui Noemvrie — și, în deosebi, cei doisprezece viteji, cari vor fi decorați acum, în fața regimentului cu medalia de vitejie.

Colonelul desface pachetul cu decorații și începe să cetească registrul celor doisprezece viteji:

— *Iuon Cioflica!*

Liniște generală. Soldații stau țepeni, cu ochii la colonel. Acesta cetește, pentru a doua oară, numele viteazului. Atunci un soldat, din rândurile din urmă, răspunde:

— Mort în lupta din... Noemvrie!

Fruntea colonelului se încruntă puțin. El cetește înainte:

— *Filimon Butuțoiu!*

— Mort în lupta din... Noemvrie.

— *Candin Vîrtei!*

— Mort în lupta de alaltăieri!

Colonelul ține o pauză.

Se vede pe fața lui palidă, că-l doare moartea celor mai buni soldați.

Al patrulea din registru, e în viață, și la cetirea numelui, pășește mândru în fața regimentului. Colonelul îi atârnă decorația pe piept și-l așează la dreapta lui.

Se continuă cetirea listei, constatându-se, că din cei doisprezece decorați *numai doi* sunt de față; *șapte sunt morți*; iar trei răniți prin spitale.

Colonelul anunță, că regimentul va defilă în fața vitejilor. Maiorul dă comanda de defilare; ofițerii trag săbiile și regimentul întreg — companie după companie — pornește, în frunte cu maiorul, la defilare.

Când trec cu plutonul meu, pe lângă cei decorați, simțesc, că-mi tremură sabia în mână și că mi-se umezesc ochii. Mi-am adus aminte de cei *șapte viteji*, cari au murit pentru tron și patrie, cu arma în mână, fără să se gândească la decorații și laude...“

*

Până aici povestea ofițerului, care se înăpoiase de pe câmpul de luptă, istovit de moarte, după cinci luni petrecute în linia de foc.

El încheie povestirea cu un gest de sfârșală, și pleoapele îi cădeau, ca două perdele viorii, peste ochii întunecați. Ațipise... din când în când avea ușoare contractări a mușchilor

feței... apoi se sguđuia în tot trupul scoțând țipete năbușite, frânturi de comandă: „Înainte!... Încărcați!.. Foc!.. Încă odată!..“

*

În vremea ce el durmi, sbătându-se cu vedeniile sângeroase, ce-l urmăreau și în vis, icoanele zugrăvite de el mi-se înșiruiau clare, maiestoase și sguđuitoare, ca pe o pânză a lui Vereșaghin.

„In pasul dela Șipka — liniște!..“

Văd cu ochii închiși, pe o uriașă pânză de zăpadă, câteva movile proaspete, în fundul cărora dorm — în suprema liniște a morții — cei șapte viteji, cari au trecut hotarul vieții pământene, înainte ca să le fi împodobit pieptul, cu decorația pentru vitejie.

— Cine știa acum, că Iuon Cioflica și tovarășii sunt viteji de frunte?

Nimeni. N'o știau nici ei singuri.

Și iată, când focul vrășmaș și-a deschis gurile lui de bălaur cu multe capete, el nu s'a dat înapoi în fața morții sigure. Nu-și putea da el seama, chiar bine, pentru ce trebuiau să se năpustească în gura morții, dar sufletul lui *cinstit*, a înțeleș, din capul locului, că ar fi o lașitate să se dea înapoi. „Dacă e vorbă să mori — s'a gândit el — cel puțin să mori cu cinste“. Și el se năpustiă înainte, cu ceialalți viteji, cu un urlet de fiară.. Izbì odată cu baioneta, apoi, când o scoase din pieptul dușmanului, prinse țeava puștii, plină de sânge,

și începù a izbì cu stratu!... Atunci simți o arsură în piept — își duse mâna la inimă — și sângele îi țîșni, ca dintr'un izvor gălgăitor...

Se pomenì într'un târziu.

Erà întins pe spate... în jurul lui se auziau gemete slabe de oameni ce mor... dureroase nechezări de cai...

Și erà o lună, ca ziua.

El încercă să se ridice, dar nu putea. Arsura din piept nu-l mai durea, dar îi erà sete... Pipăi cu mâna în jur de el și simți aproape zăpada amestecată cu tină... O duse la gură și se recori, apoi mai luă odată... Se simți slab și îi venià așa o sfârșială, ca un somn de plumb. „Săraci copiii mei!“ — se gândì el.

Apoi se gândì iarăș: „Asta să fie moartea?“

Nu credea. Nu simțià nici o durere și el știà prea bine, că moartea trebuie să fie dureroasă și groaznică.

Ascultà cu încordare, să deslușească buibuitul tunurilor, dar nu mai auzià nimic, decât un muget foarte slab, ca acela al unei furtuni, ce se depărtează...

În câteva clipe își aminti viața lui întreagă... Satul lui din inima munților... tovarășii de jocuri... fetele cu ochi de jăratice... Gospodăria, ce și-o pornise în vremea din urmă... cei doi copilași cu părul buclat... Apoi oamenii înghesuiți în vagoane... răcnete și ur-

lete... femei cu ochii plânși... și strigăte: „Trăiască împăratul!“ „Trăiască neamul românesc!“

Se cutremură de un fior de groază; îi eră frig. El încercă, dacă mai poate răcni ca atunci: „Să trăiască neamul românesc!“ Iși încoardă toate forțele, ca să țipe cât mai tare, își ascuți urechile, dar nu putu prinde, decât un geamăt slăbit...

Da, e *moartea* — își zise el, cu ușurare. Iși duse mâna la frunte și-și făcu cruce... Se simția ușor, ca un fulger de zăpadă... nici nu-i venea să creadă, că moartea e așa de mângâietoare. Pe o clipă se întreabă cu mahnire: „Ore pentru ce se bat oamenii și se omoară, când ei ar putea trăi așa de ușor, în dragoste și bună înțelegere?“ Apoi iarăși își aminti de nevasta cu ochii roșii de plâns, de cei doi copilași cu părul bălan, de înghesuiala din vagoane, și, cu cea din urmă sfortare, încercă să mai răcnească odată:

— Să tră-ia-scă...

Vorba i-se oprì în gâtlej — și el încremeni, așa cum eră, culcat pe spate, cu pieptul strivit, cu albul ochilor sclipind în reflexul tainic al razelor de lună...

*

Ai murit, ca un viteaz, și n'ai regretat nimic din ce-ai făcut, — în urma urmei n'ai făcut altceva decât să-ți împlinești datoria pentru țară!

Decorația a întârziat — și n'a putut să împodobească pieptul tău de viteaz...

Și acum mi-se întâmplă, pentru întâia oră, că îl invidiez pe Heine.

Tu n'ai învățat nemțește, decât vorbele dela comandă — și n'ai avut răgaz să cetești „Buch der Lieder”.

Dar eu l'am cetit — și l'au cetit mulți din cetitorii acestor rânduri.

Și ei — alături de mine — vor regreta, că n'am și eu condeiul de aur al lui Heine.

Aș smulge atunci — ca și el — cel mai sdravăn brad din pădurile Norvegiei; l'aș împământa în craterul Etnei, și aș scrie pe cer cu litere de flăcări, *numele tau, frate Ioane, și pe acela al tovarășilor tăi de vitejie.*



ÎNMORMÂNTARE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

INMORMĂNTARE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Toate schițele din acest volum sunt

BCU Cluj / Central University Library Cluj

treceute prin cenzură.

1000

BCU Cluj / Central University Library Cluj



ÎNMORMÂNTARE.

„Eram postați pe o creastă de munte și vântul ne șuera pe la urechi, isbindu-ne în față fulgi de zăpadă. Nu mai putem desluși nimic, căci cristalii de gheață, ce fluturau în văzduh, ne luau vederea, jucând în toate culorile curcubeului.

N'aveam altă încredințare, decât să facem slujba de cercetași, comunicând apoi camarazilor din vale, dacă am simțit dușmani pe aproape.

Nu văzuserăm nimic și peste un ceas aveam să ne înapoiem. Jur de jur văile sclipeau, în jocul soarelui cu cristalii de gheață, ca niște uriașe pânze de argint. Nu deslușeam nicăiri urmă de dușman.

Și frigul ne pătrundea până la măduă.

— Să aprindem niște vreascuri — zise unul.

— Nu e voie, răspuse plutonierul... inamicul ar putea să observe fumul, cu ușurință!

Unul din soldați ridică din umeri.

— Apoi dacă mai zăbovim numai o jumătate de ceas în frigul ăsta, să știți, că aci înghețăm cu toții.

Doi din ei se ghemuiră după o piatră cât un stat de om, adunară vreascuri în pripă și în curând vreascurile înghețate începură a trosni sub cele dintâi limbi de flacări. Ne adunarăm și noi în preajma focului, întinzându-ne palmele învinețite de frig.

— Ce bine erà!

Ne gâdilià așa, dela creștet până în vârful degetelor dela mâni și dela picioare, ca o mângâiere... Ne apropiam tot mai mult de flăcările prietenoase, ne vâram degetele în ele, și abia târziu simțiam că arsura ne supără...
Biblioteca Generală Universităţii Babeş-Bolyai Cluj

Când să ne aprindem țigările și să ne destindem, cum se cade, oasele trudite, deslușim un șuerat bine-cunoscut, spintecând văzduhul de-asupra capetelor noastre. Urmă al doilea și al treilea, apoi se porni o muzică întregă de șuerături.

Muscalii ne simțiseră.

În o clipă călcarăm focul în picioare și-l înecarăm sub zăpadă.

Șueratul gloanțelor slăbi o vreme, dar tot se auzià, în restimpuri. Ne apropiarăm târâș de creasta muntelui, să vedem, de unde venià acest plocon neașteptat.

Nu erà nimeni... văile sclipeau ca niște uriașe giulgiuri de argint... brazii fremetau încet-încet din cetinile lor pline de pomoroacă.

Și gloanțele șuerau într'una deasupra capetelor noastre, ca trimise de dușmani nevăzuți.

Unul din noi, cum se cățăraseră pe vârful stâncii, scoțându-și capul de-asupra abisului, se ridică deodată în genunchi, scoase un țipet înfundat, și se prăvăli apoi pe spate...

Alergăm la el... Prea târziu! Eră cald încă, și sângele îi țîșnea din frunte, înroșind răpada...

Șueratul gloanțelor eră tot mai intețit și noi — eram abia două patrule — o pornirăm pe coasta muntelui, să dăm de știre camarazilor, că dușmanul e pe aici, pe aproape.

Ajunși în vale, sorbirăm în pripă o cească de cafea cu apă, și cum eră fierbinte, ne pătrunse prin tot trupul, ca un fior de foc... Ni-se făcea roșu înaintea ochilor și când furăm înlocuiți, ne întinserăm buimăciți pe rogojini, după o zdroabă continuă de două zile... Cât am dormit? Știu eu? Când m'am pomenit eră ziuă mare. S'auziau pușcături tot mai dese dinspre munți.

Atunci mi-am adus aminte de bietul tovarăș, ce a rămas acolo, în mormântul zăpezii eterne.

— Să mergem, fraților, și să-l aducem aici în vale. Ne-a fost frate bun și nu-l putem lăsa acolo, să-l sfâșie vulturii și fiarele... Să-i facem măcar o groapă și să-i punem la cap o cruce din crengi de brad.

Doi am plecat spre vârful muntelui, iar alți doi au căutat un loc potrivit, unde i-am săpat mormântul.

Dar n'a fost chip să răsbim până la ell

Dușmanul năvăleă de pretutindeni și ne-am răsboit două săptămâni până să-l asvârlim dincolo de munte.

Atunci ne-am odihnit câteva zile; ne-am adunat morții și i-am îngropat creștinește.

Și iarăș mi-am adus aminte de bietul tovarăș din vârful muntelui și am plecat să-i dăm de urmă.

După un drum de jumătate de zi, am dat le focului și aflarăm în curând și pe bietul nostru frate.

Zăcea în zăpadă întins pe spate, părea că doarme. L-am ridicat binișor pe niște rami de brad, să nu se sfarme, căci eră înghețat os.

În vale i-am făcut un sicriu de scânduri, i-am luat portmoneul cu banii și cu scrisorile, să le trimitem nevestei.

N'aveam nici popă, nici biserică nu eră pe aproape, să-i tragem măcar clopotele!

Departate s'auziau bubuituri de tun, ca un muget de furtună. Erau clopotele, ce-l jeleau pe tovarășul nostru. L-am așezat în groapă, l-am astupat cu bulgări înghețați și de-asupra movilei am pus o cruce de brad, pe care am scris, cu un baionet roșit în foc:

Aici odihnește viteazul

NICOLAE TUDOR,

mort pentru patrie.

Slujbă nu știam să facem; am rostit un Tatăl nostru, și unul din noi a cântat: „Cu sufletele dreptilor“...

*

Bietul Tudor!

Trecuse prin atâtea primejdii și înfruntase de atâtea-ori moartea, încât nu ne venea să credem, că e mort. În încăierări el eră printre cei dintâi. Și când ne închegam șirele, după bătaie, el zimbiă, cu chipiul pe ceafă: „Moartea e așa, mai mult o sperietoare pentru oamenii fricoși și pentru babe... Ți-e frică de ea? Atunci te înșfacă și te strivește, când ți-e lumea mai dragă. O privești de-adreprul în față? Atunci își trage pe seamă, te lasă binișor la o parte și își vede de alții, mai fricoși și mai nemernici... Eu nu mă tem, că voiu muri în bătaie... nu mi-e frică de moarte... așa poate de m'a oblici odată, pe la spate, mișelește“...

Așa a și fost.

*

Și, vezi, domnule, mi-a fost prietin de cruce bietul Niculae, și n'am putut să vărs o lacrimă, când l-am îngropat.

Erà așà de liniștit la față, încât părea că doarme. Nu păstrà nici măcar umbră de suferințele ce a îndurat, nici nu se părea îndurerat pentru soartea celor ce rămâneau în urma lui fără nici un sprijin.

Erà liniștit, aproape mândru, ca un om, ce și-a făcut datoria până în sfârșit.

Și de câteori mă gândesc la chipul lui, încremenit între cele patru scânduri ale sicriului, pare că-l aud grăindu-mi:

— Nu mă plânge pe mine, prietine, ci plângeți-vă pe voi! Azi moartea e un bun mai prețios decât vieța. Moartea e odihnă; somnul binefăcător, — după un sbucium de suferințe supraomenești. Iar vieța e un lanț de năcazuri; o frunză asvârlită în noroiul drumului, călcată de copitele cailor... Eu am trecut peste pragul morții; voi aveți să mai îndurați multe nenorociri, până îl veți atinge!

Și bietul meu prietin are dreptate, căci de câteori îmi vin în minte vorbele lui, îmi dau seamă de tot ce am îndurat; îmi dau seama cât poate să sufere și să îndure un om — și tot nu moare!



RĂNITUL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj



RĂNITUL.

Trenul se opri în gară și un ofițer se coborî, dibuind pe treptele vagonului, sprijinindu-se pe o cârjă.

Eră slăbit; mustațele tunse scurt și fața proaspet rasă scoteau și mai mult la iveală paloarea lui de mort.

Trecu pe lângă șeful de gară și pe lângă alții, cari nu-l recunoscără. Îi observă numai cu coada ochiului, cum îl privesc, cu un aer de admirație pentru pasul lui șovăitor și pentru decorația de aur, ce-i atârnă pe piept.

Birjarii se înghesuiau, oferindu-i trăsură. El se opri o clipă și strigă pe unul:

— Niculae. Hai și mă du!

Birjarul își ridică, cu sfială, căciula, se rezezi la geamantan, apoi rămase deodată, cu ochii căscați, recunoscându-l.

— Sărut mâna, domnule doftor! Bine, că te-a adus Dumnezeu acasă în pace.

Apoi, când se urcară în birjă, el spuse, cu glas înduioșat:

— A slăbit domnu avocat puțin... dar va da Dumnezeu să se întornească iar...

Și plesni cu biciul între cai.

Ofițerul își trase chipiul pe ochi, să nu-l recunoască nimeni și avu un zimbet de satisfacție, când cunoscuții lui își întorceau mirați privirea în urma birjei, fără să-l recunoască...

Trecuseră patru luni decând părăsise acest târgușor, în care își petrecuse copilăria și se luptase cu atâtea năcazuri, până să-și ia diploma de avocat.

Și acum nu-l recunoștea nimeni. I-se părea că se înapoiază într'un loc cu totul străin, pe care abia-l văzuse vreodată, în goana trenului.

Birjarul opri în fața cancelariei, îi aduse geamantanul și rămase apoi, cu căciula în mână, așteptând bacșisul.

— Măi Niculae — zise ofițerul — să-mi faci puțin foc în camera de dincolo, și să nu cutezi să spui cuiva, că am sosit, că-ți crep capul în două cu sabia. Mâne poți să vorbești, dar, azi, dacă te scapă gura, să știi, că ai pățit-o!

Îi dete un zlot; își descinse sabia, asvârlind-o pe otoman și intra în birou, oprindu-se în prag.

Ce dizordine!

Vrafuri de acte stau trântite peste olaltă pe cele două mese; învălișul de tinichea al mașinei de scris era năpădit de colb. Calendarul de părete stă atârnat într'un ungher, cu

filele îngălbinite și nerupte dela data plecării:
„25 August“.

Câtă vreme s'a scurs de atunci!

De câteori i-a șuierat moartea pe la urechi! Prin câte suferințe supra-omenești s'a strecorat el!

Deschise cassa wertheimiană — și rămase, plăcut surprins, de cutia cu țigarete, pe care i-o trimesese o dșoară drăguță, în clipa plecării. O uitase într'un scrin al cassei, și decâte ori nu-și aduse aminte de cutia aceasta — și de trimițătoarea ei — în zilele grele, când tutunul erà pe sfârșite și n'aflà nicăiri, nici măcar o țigară, cât de ordinară.

Aprinse o țigaretă, potrivi samovarul pentru ceai, plimbându-se prin birou, încât îl îngăduià piciorul cel rănit.

Apoi se așeză la geam, privind, de după perdea, cum treceau cunoștințe de a lui, urmându-și vieța lor tihnită și uniformă din provincă.

Luă ceaiul și dupăce spuse birjarului, încăodată, să păstreze taina, trecù în dormitor.

Aici erà și mai pustiu.

Nici nu îndrăsnì să răscolească pătul, ci se întinse pe otoman și adormi în curând, ca mort.

Când se pomenì, erà seară.

Pe-o clipă stete la îndoială, să mai meargă la birt, să ia masa, ori să rămână așa, lungit pe divan, până dimineața.

Se hotărî, în sfârșit, să meargă. Aprinse lumânarea, își făcu toaleta și când se oprî în fața oglinzii — nu-și putu suprima un suris.

Își amintea de barbierul, cu care se întâlnise în urmă, după două luni petrecute în șanțuri. Își pusesese de gând atunci, — să nu privească în vre-o oglindă, dar nu s'a putut reține. Și rămase, cu ochii speriați, când oglinda barbierului îi arătă chipul unui moșneag cu barbă lungă și albă...

Și el avea abia 35 ani!

Acum părea mai întinerit, cum eră ras de curând și tuns mărunț, deși fire arginții îi străluciau, tot mai stăruitor, pe la tâmple.

Încinse sabia și plecă spre hotel, sprijinindu-se de cârjă.

Când intră, observă, într'un ungher obișnuita companie de ferbliști și calaberști, dar se făcu, că nu-i vede, și se așeză la o altă masă.

Chelnărul îl recunoscù cel dintâiu, când comandă un păhar cu bere și ceru lista de bucate.

— Să trăiți, domnule doctor!

Cartoforii săriră, ca electrizați, dela masa verde, și grăbiră la el, strângându-i mâna, îmbrățișându-l.

Într'o clipă, mesele se aliniară; prietenii hotărîră să ia masa cu viteazul sosît de pe câmpul de luptă — și trimiseră, în ascuns, vorbă acasă să vină și cocoanele, după cină.

Țigani se strecurau unul câte unul, pe la ușă, pășind în vârful degetelor, scoțindu-și vioarele și acordându-le...

* * *

Se încinse o petrecanie în toată rânduiala, poate tocmai pentru motivul, că erà improvizată.

Prietenii se întreceau, care mai de care, să distreze pe noul venit, cu știrile cele mai proaspete, cu toate nimicurile, ce credeau, că l-ar fi putut interesà.

Și el ascultà, buimăcit de atâta dragoste, ce îl împrejmuia, zimbînd distrat, simțînd în adâncul sufletului, o adîncă plictiseală.

În sufletul lui se ulimeau un mare adevăr, de care rămase dureros surprins. Vedeà acum — abia acum — enorma distanță dintre el și societatea, ce-l încunjurà. Toți acei prieteni, — tovarăși nedespărțiți de chefuri — i-se păreau acum așa de comuni și de supărători, în inzistența lor de a-l distra. Vedeà mutrele lor rumene și înfățișarea lor trîndavă, de oameni sătui și fără gânduri... Ei conveniau zilnic la aceleași halbe de bere, jucau cărți, la aceeaș masă, dela două ore după amiaz, pînă seara, și adese pînă în zori... Consumau cafelele, una după alta, beau vin și fumau țigarete, pînă-și făceau gâtlejul horn. Și, în cealaltă zi, începeau povestea da capo!

Oamenii aceștia bine hrăniți, cari rideau așa de sgomotos, după al doilea păhar de

vin, nu aveau nici un gând, nici o preocupare mai înaltă. Se strecurau prin vieață, cu ochii închiși, cu stomacul ghiftuit, fericiți de a-și face digestia...

De unde să-și poată da ei seamă, de suferințele, ce le-a îndurat pe câmpul de luptă?

Ei s'ar fi prăpădit în cea dintâiu noapte, petrecută în șanțurile înghețate; ar fi rupt la fugă nebună, când ar fi auzit cele dintâi bumbituri de tun! D'apoi atacurile cu baioneta? Care din acești stâlpi de cafenea le-ar fi putut suportă?

A, cât îi erau de nesuferiți în clipa aceea!

* * *

O sticlă de șampanie pocni, la spatele rănitului, ca un pistol.

Prietinii râseră, când îl văzură tresărind, cu un gest de nervositate.

— Te-ai speriat, viteazule? E un pocnet mai simpatic, ca acela al tunurilor, hai?

El nu-i auziă.

Priviă aiurit într'un ungher, de unde i-se desprindeau imagini cunoscute, în legănarea valului de fum.

...Își amintea de dimineața, când au trecut hotarul Galiției, pășind pe pământ muscălesc. Căpitanul oprî ficiorii și ordonă rugăciunea. Ochii tuturor sclipiau în lacrimi. „Flăcăi — spuneă căpitanul — de acum nevestele, copiii și părinții noștri trebuesc uitați; nu mai suntem

pe pământul patriei... De-acum am pășit în țara dușmanului — să ne facem datoria!“ Câteva șrapnele explodară, la distanță enormă. răscolind nisipul câmpiei... S'auziau șuierături prin aer, ca niște plesnituri de biciu invizibil... Erau cele dintâi gloanțe dușmane: botezul de sânge se apropia. „După mine, feciori!“ — răcnî căpitanul, trăgându-și sabia. Și el se năpusti în fruntea companiei, cu sabia în mână, Un obuz veni șuerând, reteză capul căpitanului și prăvăli câțiva soldați. Trupul decapitat, mai alergă, în mod mașinal, câțiva pași, apoi se prăbuși... Soldații scoaseră un răcnet de fiară și năvăliră cu puștile în mână, cu ochii injecțai de sânge...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* *

Ușa hotelului se deschise larg; doamne și domnișoare intrau sgomotoase, să salute pe erou.

El se ridică distrat; strânse, cu un zimbet, mânilor gingașe, ce i-se întindeau, răspunzând perplex, la salaturile lor.

Sosirea lor îl învioră puțin.

Ascultă muzica dulce a graiului lor — ca aceea a unui cârd de păsărele gureșe — și, revenindu-și în ori, începă să le povestească, din ce în ce mai limpede, crâmpieie din suferințele și isprăvile lui din războiu.

Simția, cum atâția ochi frumoși erau ațintiți asupra-i — și sub puterea lor ipnotică, vorbele

îi curgeau tot mai clare, încurajat și de lacrimile, ce începură a curge, tot mai des, în preajma lui.

Vezi — își zise el în gând — e cea mai frumoasă răsplată, ce o poate aștepta un viteaz: să vadă, cum ochii femeilor frumoase, se aprind și lăcrimează, la amintirea suferințelor, ce el a îndurat. Și un vers stingher din Lermontow îi șoptea la ureche:

Femei frumoase se gândiau la mine.

* * *

Reîntors în camera lui de burlac, nu îndrăzni să-și desfacă patul, ci se întinse iarăș pe otoman, acoperindu-se cu mantaua, cum eră obișnuit în tranșee.

Se ridică, pe câteva clipe, și își făcu rugăciunea, pe care o rostiă, mai înainte-vreme, mașinalicește.

Și cum stă îngenunchiat, cu mâinile încrucișate pe piept, își aminti de zdroaba lui zădarnică, de a răsbate prin lume. Toate opiniile lui de până acum i-se păreau așa de neînsămnate; toată vieța de până acum i-se părea un vis.

Ce erau toate aceste nizuinți ale lui, în comparație cu mormanele de stârvuri omenești peste cari călcaseră, greoaiele roate ale tunurilor? Ce eră vieța și vanitatea omului, când

el vedeă, cum se risipeau, în o singură clipă, mii și mii de vieți, acolo... pe câmpul de glorie și de suferință!

Cât de ticălos trebuie să fie alcătuită societatea omenească, când ea asvârle la suprafață astfel de orori, și după cizelări de veacuri!

Religia și civilizația n'au pătruns pe deplin în inima omului, ci i-au dat numai un lustru, cum spune la Evanghelie: morminte spoite, cari pe dinafară sunt frumoase, iar înlăuntru sunt numai oase și putregaiu...

Putregaiul a ieșit acum la suprafață...

Trebuie să curgă valuri mari de sânge, și omenirea să se spele în sângele propriu, ca să se curățească și să se renaască.

Atunci... numai atunci se va pătrunde *pe deplin*, de sentimentul credinței, al dragostei și al milei. Vor începe o nouă viață, cu mai puțină lăcomie, cu patimile stăpânite, și nu vor mai fi călăi sângeroși și sclavi târâți la eșafod.

Va fi o viață nouă... mai senină, mai dreaptă, mai *omenească!*

Își aduse aminte, că aveă să se înapoieze în curând pe câmpul de luptă, de unde cine știe dacă mai eră să mai revină...

Și nu simți nici o părere de rău. Vieța, așa cum o vedeă acum, nu mai aveă pentru el atracția de odată.

Gustase din păharul vrăjit al suferinței — și sufletul lui trecuse printr'o adâncă prefacere.

El adormi într'un târziu, cu gândul la moarte... la noua vieată, ce aveà să schimbe fața acestei lumi păcătoase, ce se prăbușește...



BCU Cluj / Central University Library Cluj

ÎN VALEA ZUMINA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



ÎN VALEA ZUMINA.

În Valea Zumina eră o încăierare, pe vieață — pe moarte.

Trei zile și trei nopți în șir a ținut focul vrășmașului și voinicii noștri au susținut acest cumplit asalt, cu piepturile lor.

Mulți din ei au rămas, pentru totdeauna, în câmpiile uitate ale Galiției, și iarăș mulți au sângerat și au rămas schilavi, pe urma cumplitului puhoiu. Mai puțini au avut norocul a se strecoră intacti prin grindina gloanțelor și a șrapnelelor, și-și încheiau acum rândurile împrăștiate, în fața dușmanului, ce se retrăgea.

Voinicii se adună în preajma comandantului de companie și acesta îi bate pe umăr, spunându-le vorbe prietinoase: „V'ați luptat ca niște lei-paralei și ați adus cinste neamului nostru românesc“.

Feciorii se îngrămădiau tot mai strâns în jurul comandantului, ca pentru a-l apăra, cu

trupurile lor, la caz de lipsă. Îl iubeau ca pe un părinte, care n'a avut pentru subalterni, în zilele grele, decât cuvinte de încurajare și mângăiere. Dinspre miază-noapte dușmanul alungat se mai opria, în răstimpuri, ca să trimită câte un șrapnel. Erau împușcături date la întâmplare, ce șuerau departe peste capetele vitejilor, sau se opriau înaintea lor, la distanțe mari, scurmând pământul, în neputința lor de a distruge altceva...

— Să mergem, zise comandantul, pentru azi am isprăvit!

Șrapnelele veniau la intervale tot mai lungi, dar linia lor de dibuire se stringea tot mai mult; soldații simțeau, cum scurmarea lor îndârjită le asvârlea în față prundișul de pe coaste.

Erau svârcolirile din urmă; aveau feciorii destulă vreme, să măsoare distanța din ochi și să se asvârlă la pământ, când primejdia li-se părea prea iminentă.

Atunci a venit un obuz și cași când ar fi voit să răsbune orbecările de mai înainte,

unui soldat și se oprî în pieptul ofițerului.

Adunară lăcrimând rămășițele pământești ale scumpului lor comandant și părinte, îi săpară în pripă groapa, rostiră o rugăciune și-i înfipseră la căpătâi o cruce cioplită în grabă. Și acoperiră groapa proaspătă cu cetini de brad, cum se cuvine unui viteaz.

Cunoașteți mormântul solitar din valea Zumina?

La adăpostol lui se odihnește unul dintre cei mai luminați dascăli ai Ardealului.

El duce în mormântul acesta, — în fața căruia prietenii și elevii lui nu vor avea măcar prilejul de a-și descoperi capetele — caracterul lui de fier, comoara de cunoștințe înmagazinate cu atâta trudă, entuziasmul lui de apostol neobosit, ce *crede* în sfințenia misiunii lui de dascăl.

Sute de elevi s'au părândat sub ochii lui de dascăl sever. Ei au ascultat lecțiile lui cu atenție, și mulți din ei, și-au dat abia mai târziu seama, ce comoară neprețuită li-s'a destăinuit prin graiul lui. În sufletele tinere adevărul răsbate cu greutate. Sunt plăpânde, ca ceara cea moale, pentru a primi deodată, pecetea adevărului; orice adiere de căldură le înmlădie, orice suflu mai rece le încremenește.

Dar vremea întregește lipsurile vârstei. Vorbele cumiști, cari adese au intrat pe o ureche a elevului, ca să iasă apoi pe alta, lasă totuș o urmă în intelect, și sămânța ce durmia sub creerul plăpând, iese apoi la iveală, și în cazuri, când ea părea asvârlită pe pământ sterp.

Glasul luminatului dascăl dela Brașov a amuțit, dar *ecoul* lui rămâne pentru totdeauna. Cuvântul lui, rostit dela catedră, are de acum o însuțită putere, căci asupra lui se pro-

iectează apoteoza eroului, ce a murit pe câmpul de onoare, cu sabia în mână.

„Așa mor eroii vrednici de admirat“ — a zis Schiller.

*

S'ar părea, că e o distanță cam mare dela catedră la — eroism.

Și totuș — nu e!

Dascălul, care își chieltuiește cea mai înaltă energie a tinereții și a nervilor lui surescitați, pentru a revărsa asupra generațiilor ce se succedea, lumina ce o poartă în suflet; dascălul românesc mai ales, e un erou, ce-și sfășie neconținut sufletul în mii de fărâme, pentru a hrăni cu ele odraslele tinere, ce au lipsă de povățuitor.

Idealul ce-l călăuzește îi dă puteri veșnic nouă, și el nici nu ia seama cum anii se scurg, căci cei ce-l ascultă sunt aceiași elevi plăpânzi și neastâmpărați, pe cari îi cunoscuse din ziua, când a urcat pentru întâia dată catedra.

Elevii vin și trec; mulți își uită de dascălul entuziast, câțiva îi păstrează amintirea, apoi îl uită și ei.

Și el urmează a-și ținea lecțiile, cu aceeași însuflețire tinerească, până în clipa când observă cu mirare, că lumea îl trece binișor la penzie. Abia atunci își dă seama, c'a îmbătrânit — și abia îi vine să creadă!

Coboară-l însă de pe catedră, dă-i zalele rășboinice și pornește-l pe câmpul de luptă.

El lasă la o parte atunci lumea preocupărilor intelectuale, obișnuit aș îndeplini totdeauna datoria cu pedantism.

Și pleacă...

El merge liniștit, căci are în juru-i o întreagă cohortă de cunoștințe, despre cari vorbise, cu atâta elan, elevilor. Toți vitejii antichității și ai literaturii moderne se ațin pe urma lui, îmbărbătându-l: Achill cel asemenea zeilor, Hector cel înfricoșat în răsboaie, vicleanul Ulisse, Enea cel temător de zei, Siegfrid și toți vitejii Wallhalei... De altă parte îl călăuzește Horațiu Cocle și Muciu Scaevola, Scipio și Hanibal, o serie infinită de viteji legendari: Miha copilul, Gruia lui Novac... până la Mircea cel Bătrân și Mihaiu Viteazul...

S'ar putea să dea greș dascălul nostru, într'o gardă atât de ilustră?

S'ar putea să-și uite de aceste figuri mărețe, pe cari le-a ridicat în slavă, drept pilde de urmat în fața elevilor?

El nu poate merge decât pe calea cea dreaptă, pășind liniștit și mândru în fața Morții, ce-i rânjește la fiecare pas.

De-acum catedra rămâne văduvită, dar duhul viteazului dascăl va pluti de-apururi asupra ei, vestind elevilor, și după moarte, lecțiile pecetluite cu sânge, despre: bine, frumos și adevăr.

Biroul rămâne văduvit și el! Mâna, ce nu cunoștea niciodată oboseala, va conțeni de a

răsfoi prin cărțile bătrâne, și de a înșirul apoi pe filele albe, rânduri mărunte de înțelepciune și adevăr. Și creierul veșnic agitat, se odihnește acum, fără să mai făuriască noi planuri de activitate, pentru o literatură săracă, cu muncitori așa de puțini...

Figura lui încremenește deodată, ca o marmoră, ca o statuie...

*

În Valea dela Zumina — e liniște.

Fulgii se cern încet-încet peste mormântul unui viteaz al condeifului și al spadei.

Dormi în pace, prietene *Dr. Alexandru Bogdan.*

BCU-Cluj / Central University Library Cluj



SUMARUL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

	pag-
1. Sub drapel	5
2. Despărțire	15
3. Liturghie	23
4. Morminte de eroi	31
5. Legendă	39
6. † Căpitanul Iustin Hossu	47
7. Crăciunul răniților	53
8. Două mii de sicrie	63
9. Iuon Cioflica	71
10. În mormântare	81
11. Rănitul	89
12. În Valea Zumina	101



BCU Cluj / Central University Library Cluj

M 2-1916 • 2131 K

